

Türkiye İnternetinin ve İnternet Kurulu'nun Kısa Tarihi

*Doç. Dr. Mustafa AKGÜL
Bilkent Üniversitesi*

Bu derleme İnternet Kurulu'nun 5 Temmuz 2001 toplantısına katılan eski ve yeni üyelere, basın mensuplarına ve ilgili diğer kişi ve kurumlara bugüne kadar yürütülen çalışmaları özetlemek ve bundan sonra yürütülecek çalışmalara alt yapı oluşturması amacıyla hazırlanmıştır.

Türkiye Uzak Alan Ağları İle 1986'da Tanıştı

- Ege-İtalya hattı ile EARN/Bitnet'e bağlandı.
- TÜVAKA - Türkiye Üniversite Ve Araştırma Kurumları Ağı 1996'da kapandığında 30 üyesi vardı. TÜVAKA 1989'da tıkanmaya başladı ve internet tartışmaları da o zaman başladı. DTÜ-TÜBİTAK'tan bir ekip, bir DPT projesi olan TR-NET projesini 1991'de başlattı. 12 Nisan 1993'de Ankara-Washington 64K'lık bağlantısı ile Türkiye internetle tanıştı. TÜVAKA'nın desteği ile ODTÜ-TÜBİTAK-Bilkent-İTÜ-Yıldız arasında TCP/IP çalışmaları başlamıştı. Bunlar hızlıca internete bağlandı. 1993 yılı esas olarak üniversitelerin interneti öğrenmesi ile geçti. Bilişim'93'te tanıtıcı bir oturum yapıldı.
- 1994 yılı kamu ve üniversitelerde büyüme/tanışma yılı olacaktı; 1994 krizi ile ciddi bir darbe geldi. Halka yönelik tanıtıcı toplantılar başladı. Dial-up ve X.25 üzerinden TR-NET'e bağlantılar başladı. Aynı yıl, TR-NET ekibi Türk Telekom'a (TT) bir pilot proje olan interneti büyütmeye, tüm ülkeye yaymaya yönelik ortaklık ve bir işletme modeli önerdi; görüşmeler başladı. 1995'de bu görüşmeler, TÜBİTAK'ın farklı bir modeli seçmesi nedeniyle koptu;
- TT, internet için kendisi yatırım yapmak istedi, devletten yatırım izni alamadı. Bildiği tek yöntem olan, gelir paylaşımli modelle 95 yazında ihaleye çıktı. Bu arada Türkiye'de internetle ilgili tüm kesimleri bir masa etrafında toplayıp sorunlara çözüm aramak için "Türkiye'de İnternet Konferansı"nın Kasım'da Bilkent'te yapılmasına karar verildi. 1994 bilişiminde, bir çalışma grubunda internet konusunda model aranan bir çalışma grubu yapıldı. 1995'te ISS'ler ortaya çıkmaya başlamıştı; hatta TR-NET ile sözleşme yapıp abone kaydeden, elektronik gazete çıkartan ISS'ler ve ticari webler ortaya çıkmaya başlamıştı. Kasım 95'de Konferanstan bir gün önce, TT'nin yaptığı TURNET ihalesi sonuçlandı: Sprint-Satko-ODTÜ Konsorsiyumu gelirin %70.2'sini TT'ye bırakmak kaydıyla TURNET'i kurma ve işletme hakkını aldı. Konferans sırasında, TT uyumlu ve işbirlikçi bir tavır sergiledi ve TURNET'in ocak başında hayata geçeceği ilan edildi. Bu kadar yüksek oranda gelir paylaşımı ile TURNET'in yürümeyeceği ifade edildi, TT uyarılmaya çalışıldı. TURNET ancak sonbaharda hayata geçirildi: 2 megabit'i bulmayan bir omurga, 512K'lık bir yurtdışı bağlantı. Aralık 96'da "II. Türkiye'de İnternet Konferansı" sırasında ISS'ler yeni bağlanıyordu.
- TURNET ölü doğmuştu. TURNET'in gecikmesi ve gözükten yüksek fiyatlar protesto seslerinin yükselmesine sebep oldu. Türkiye internetinin ilk protesto kampanyası 12 nisan 1996'da yapıldı (<http://web.inet-tr.org.tr/Kamp/y113/>) ve temmuzda "sanal miting" gerçekleştirildi (<http://web.inet-tr.org.tr/Kamp/sanal/>). TT yönetimi önce 700'lü hatlarla ucuz telefon sözü verdi. Sonra bunu aylık 10 \$'lık 800'lü hatlara çevirdi. Hiç bir mühendislik hesabı yapılmadan verilen bu kararı ancak 2000 yılında bölgeye geçerek geri alabildi. TT internete çok yabancıydı, işletme tecrübesi yoktu, esnekliği yoktu. TURNET sözleşmesi operasyonel bir bakış açısıyla yazılmamıştı. Sonuçta, ölü doğan TURNET tıkanı. 1997 yazı TT'nin ad-hoc çözüm önerilerini tartışmakla ve isyancıları oynamakla geçti. Ulusal ağ, ortak işletim, ulusal ağı işletecek vakıf/şirket önerilerinin ortaya çıktığı bir dönem oldu. TRT'de yapılan bir panel sonrasında ISS'lerle yapılan bir sohbette, internetle ilgili herkesin katıldığı ve sorunlara çözüm bulacak bir üst kurul fikri ortaya çıktı. Fikir somut olarak ISS'lerden geldi. Daha sonra TBD İnternet Çalışma Grubu ve TRUUG olarak, Akgül-Çağlayan-Özgit öncülüğünde Boğaziçi Üniversitesi'nde bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda i) İnternet Üst Kurulu'nun somut bir taslağı oluştu, ii) TİSSAD'ın kurulma kararı çıktı.

İnternet Üst Kurulu'nun Oluşumu ve Çalışmaları

- Kurul fikrinin DPT'ye mi yoksa Ulaştırma Bakanlığı'na mı götürülmesi tartışıldı. 1997 yazı 55. hükümet kuruldu. BTYK ağustosta toplandı. Başbakanlık'ta, "Al Gore" modeli yeniden yapılanma modelleri uçuyordu. BTYK, Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu (ETKK) kuruldu. Ulaştırma Bakanı Necdet Menzir idi, ve internetten çok etkilenmişti. O yaz, İnet-tr'97 hazırlık toplantılarında, Ulaştırma Müsteşar Yardımcısı Tahir Dengiz'den, "internet için elinizi taşın altına koyun" çağrısı geldi. İnternet Kurulu için ev sahibi ortaya çıkmıştı. Bakanlıkla temasa geçildi. 17 Aralık 1997de İnet-tr'97 sırasında Bakan, İnternet Üst Kurulu'nun oluşacağını açıkladı.
- Kurul ilk toplantısını Ocak 1998'de yaptı. TURNET'in problemler yüzünden tıkanıdığı, TT'nin yine hiç bir istişareye gerek duymadan TTNet'i ilan ettiği bir noktada çalışmaya başladı. Kurul, Bakanlığa ve bu yolla Türkiye'ye danışman kapasitede hizmet etmeye, soruları tespit ve çözüm üretmeye çalıştı. İlgili partilerin bir masa etrafında oturup konuşmaları bile önemli bir başarı idi. Özel sektör, üniversiteler, mesleki ve sivil toplum örgütlerinin bir masa etrafında kamu kesimi ile birlikte oturması, sorunlara çözüm araması Türkiye için bir ilkti.
- Kurul ilk toplandığında ortalıktaki "yangın var" çağrılarına kulak verdi ve bir altyapı çalışma grubu kurdu. Grup teknik olarak altyapıyı değerlendirdi ve ilgili partilerin görüşlerini toplayıp yayınladı. Bu sırada TT'nin TT-Net'ine de bakmaya çalıştı. 2 sürümü yapılan rapor, sorunların tespiti ve çözüm önerilerin toplanması ve ilgili bazı konuların derli toplu olarak sunulmasıyla yetindi.
- Kurul'un hemen gerçekleştirdiği en önemli olay İnternet Haftası oldu. TÜBİSAD temsilcisi Ümit Atalay bir "İnternet Günü" önerdi. ABD'deki Net Day örnek alınarak bunu daha uzun bir süreye yaymak, okulları ve halk kütüphanelerini hafta kapsamında internete bağlamak amaçlarıyla bir haftaya yaymak fikri ortaya çıktı. Ama uygulayan ekip, bunu 2 haftaya yaydı ve etkinlikleri tüm ülkeye yaymaya çalıştı. 4 yıldır İnternet Haftası 2 hafta olarak kutlanıyor. 98 yılındaki haftada zamanın Cumhurbaşkanı açılış törenine katıldı, "İnternete sahip çıktık!". Bilgisayarın bir sarf malzemesi olduğu ifade edildi ve KDV oranının sıfırlanması konuşulmaya başlandı.
- İnternet haftalarını gittikçe tüm ülkeye dağılan, internet kültürünü geniş kitlelere yaymaya çalıştığımız, ulusal boyutta politikardan, ev hanımlarına, çocuklara, engellilere , kısaca toplumun tüm kesimlerine yönelik, internetin tüm boyutlarının konuşulduğu, tartışıldığı, yaşandığı etkinliklerin yapıldığı bir internet şenliği olarak görüyoruz. Tüm çabalarımıza rağmen çok az sayıda okulu internete bağlayabildik. 1 halk kütüphanesini ancak internete bağlı tutabildik ama o bağlantı da kopmak üzere. Bu değerlendirme, sadece İnternet Kurulu'nun çabaları açısından değil, ülkedeki okulların internetleşmesi açısından da geçerli.
- Kurul, TT ve ISS'lerin sürekli bir arada olduğu tek ortam. TT'den şikayetlerin dile getirildiği, Kurul'un yer yer hakemlik yapmaya çalıştığı bir ortam. Meselelerin enine boyuna tartışıldığı bir platform özelliğini hep korudu. TURNET'in ve TT-Net'in işletim, planlama sorunları sürekli gündemimizdeydi. Her toplantıda TT-Net konuşuldu. Çünkü TT-Net hemen her zaman sorunluymdu. 98 sonunda çalışmaya başlayacağı ilan edilen TT-Net, ancak 2000 yılı içinde kabul edilebilen bir noktaya geldi, hala da sorunlar zaman zaman nüksediyor.
- Zamanımızın bir kısmı TURNET'in sorunları ve cenazesinin kaldırılma sürecine gitti. Hem normal kurul toplantılarında, hem de daha küçük grup toplantıları ile bu sürecin hızlandırılması, ve sancısız yaşanması için elimizden geleni yaptık. TT yönetimi değişince, tekrar sıfırdan başladık.
- TT'nin işletim sorunlarına köklü bir çözüm bulmak amacıyla, işletim çalışma grubu oluşturduk. Çeşitli alternatifler üretildi. TT yönetimlerince değişen gerekçelerle uygulamaya konmadı. Bu çalışma yıllara yayıldı. Bir diyalog ortamı oluşturabilmek için epey gayret harcadık; yer yer başarılı da olduk. Birbirimizi anladık diye düşündüğümüz de oldu. Ama, sonuçta istenilen performansın çok uzağı bir noktaya düştük. Bize verilen sözler, pek gerçekleşmedi. Kablo, Uydu, adsl, R1, vs konularında uzun görüşmelerimiz oldu.

DNS Çalışma Grubu:

Türkiye'de alan adlarının (.tr domain names) işleyiş mekanizmalarının belirlenmesi, izlenmesi, alan adları konusunda oluşan uzlaşmazlıkların çözümü için ilke ve mekanizmaların oluşturulması amacıyla "DNS Çalışma Grubu" İnternet Üst Kurulu'na bağlı olarak yapılandırıldı.

Çalışma grubu 2 haftada bir toplanmaktadır. Alan adları konusundaki kurulları gözden geçirmekte ve daha esnek hale getirmektedir. .tr domain'i altında yeni alan adları tanımlanmaktadır. Alan adları konusunda kamuoyunun ve endüstrinin görüşlerini belirleyecek bir anket üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Alan adları konusunda uyuşmazlıkların çözümü için bir hakem mekanizması üzerinde çalışmaktadır.

SPAM

İnternette gittikçe yaygınlaşan istem dışı alınan elektronik ileti olan SPAM'ın, bireylerin özgür iradesine müdahale edici, bireysel ve ulusal kaynak israfına yol açıcı olması nedenleri ile İnternet Üst Kurulu SPAM'ın bir kamu suçu oluşturduğu konusunda deklarasyon yayınlarak, ilgili birimleri göreve çağırıştır.

SPAM'ın oluşturduğu sakıncaların en aza indirgenmesi ve gelişmekte olan İNTERNET kültürüne bu konuda bir etik değer kazandırmak için yapılmakta olan ve yapılacak çalışmaları İnternet Üst Kurulu destekleyeceğini ilan etmiştir.

İnternet Vakfı

Türkiye İnternet Vakfı, Türkiye İnternetinin sağlıklı bir şekilde büyümesine katkıda bulunmayı amaçlayan, kamu, özel sektör, sivil toplum örgütleri ve üniversitelerin katılımı ile oluşan bir gönüllü sivil toplum kuruluşu olarak hedeflenmiştir.

Vakıf, yukarıda sayılanların dışında, siyasi partileri, sendikaları, medyayı ve kardeş vakıfları da üye yapmayı hedeflemektedir.

Vakıf, bir yandan bir "think thank" gibi araştırma, fikir ve plan üretmeye, öte yandan İnternet Haftası gibi interneti yaygınlaştırmaya yönelik etkinlikler yapmaya, çeşitli pilot projelere destek olmaya, kısaca Türkiye İnternetini büyütmeyle yönelik tüm çabalara elinden geldiğince katkıda bulunmaya çalışacaktır.

Vakfın oluşturulmasındaki ana hedef olan kaynak yaratma çalışması, mevcut ekonomik koşullar göz önüne alındığında sıkıntılı bir döneme girmiş bulunmaktadır, ekonomik koşulların gelişmesi ve iyileşmesine bağlı olarak gerekli adımlar atılacaktır.

Yeniden Yapılanma

Gelişen koşullara uygun olarak İnternet Kurulu'nun yeniden yapılanması gereği tespit edilmiş ve yapılan değerlendirmeler sonucunda kamu ve özel sektörden yeni üyeler eklenmiştir. Örneğin, İçişleri Bakanlığı ile internet kafe temsilcileri ve kullanıcı temsilcileri kurula katılmıştır. Gereksinimlere göre aynı esneklikle yeni üye katılımına devam edilecektir.

Yeni Dönem Çalışmaları

İnternet Kurulu, Türkiye İnterneti için tarihi bir sorumluluk üstlenmektedir. Kurulun her üyesinden bu tarihi role uygun aktif katkı, düzenli katılım ve çalışma beklenmektedir.

Tüm üyelerin bu konuda gereken hassasiyeti gösterip, ülkemizin hedeflediği bilgi toplumuna dönüşüm projesinde üzerine düşen tarihi görevi özverili bir şekilde, büyük bir coşku ile yerine getireceği inancını taşımaktayız.